

Lerend Netwerk
Sociaal Werk

Lerend Netwerk 'Oriëntatie van Sociaal Werk op Duurzame Ontwikkeling'

Verslag bijeenkomst 10 december 2010

Aanwezigen: Pieter Lievens (KH Kempen), Katrien Van Poeck (Vlaamse overheid – dept. LNE), Jef Peeters (KH Leuven), Jürgen Loones (Vlaamse overheid – dept. LNE), Elke Vanwildemeersch (Vlaamse overheid – dept. LNE), Leen Hellinckx (KH Leuven), Frank Monsecour (Arteveldehogeschool), Patrick Vleeschouwer (Arteveldehogeschool), Soetkin Vanbeselaere (Jeugddienst Globelink), Tiny Alaerts (Jeugddienst Globelink), Stefan De Ferm (Vrijwilligersjaar vzw), Jelle Janssens (Een Andere Wereld Films), André Verstraelen (Xios Hogeschool), Jan Brodala (KH Kempen), Myriam Deroo (HOWEST), Anke Vantwembeke (stagiaire Jeugddienst Globelink).

Verontschuldigd: Gilbert De Swert (auteur CrisisMoordenboek), Tine Ternest (KATHO – departement IPSOC), Muriel Geldhof (Vlaamse overheid – dept. LNE), Veerle Opstaele (Arteveldehogeschool), Wim Van Opstal (KH Leuven), Emke Dierickx (HU Brussel), Ruth Lamotte (Vlaamse overheid – dept. OND), Danny Anné (HOWEST), Tom Lemahieu (HOWEST).

Film 'Climaxi' (vzw 't Uilekot)

"Klimaatverandering is het dure prijskaartje voor het enorme verbruik van fossiele brandstoffen de afgelopen decennia. Niet alleen landen met grote natuurgebieden zoals Brazilië en eilandengroepen in de Stille Oceaan voelen de impact van de klimaatchaos. Ook België blijft niet gespaard. Er is de stijging van de zeespiegel, een veranderde vispopulatie in de Noordzee en een explosie van energieprijzen.

Daar konden wij een film rond maken. Maar wat diende er nog gezegd? Al Gore maakte de wereld wakker. Nic Balthazar maakte met The Big Ask een film die de wereld rondging. Maar... werken de concepten van de activisten wel? Kan iedereen mee? Is klimaatwijziging niet iets dat enkel de middenklasse beroert? Misschien zijn er mensen zonder voetafdruk? Wij filmden in Frankrijk, België en Brazilië... op zoek naar vragen.

Zie ook: www.victoriadeluxe.be en www.uilekot.org

Nabespreking

Enkele **reacties** na het bekijken van de film:

- × Jef: De film heeft een duidelijke boodschap: het gaat hier over

- onrechtvaardigheid, over de verschillen tussen arm en rijk in de wereld. De Noord-Zuid tegenstelling is niet geografisch maar een verdelingskwestie.
- × Frank: De film toont ons dat armoede en milieuproblemen een 'Siamese tweeling' zijn. Men laat ook mensen aan het woord die anders vaak geen stem hebben in het debat en het belang van 'actie' wordt in de verf gezet. Een oproep om het klimaat en het sociale samen aan te pakken.
 - × Soetkin: Frappant is de scène waarin een sociaal werker uitlegt dat 'deze mensen niet bezig zijn met de klimaatproblematiek omdat ze wel andere zorgen hebben'... net nadat een jongen zijn bezorgdheid over de sociale en ecologische crisis uitsprak.
 - × Jan: Het valt op hoe in de film heel wat verbindingen gelegd worden, bv. tussen mensen, tussen miserie en het wereldperspectief, tussen miserie en optimisme...
 - × Tiny: Soms lijkt het optimisme in de film toch ver zoek: niet iedereen lijkt overtuigd dat er beterschap mogelijk is.
 - × Jef: De geïnterviewde jongen vindt dat 'de staat' moet zorgen voor oplossingen. Maar kan dit wel en is dit de meest wenselijke optie? Anderzijds is er de machteloosheid van individuen. Er ontbreekt eigenlijk een schakel daartussen. Mensen zijn 'geïndividualiseerd' in problemen en 'het beleid' van 'collectieve' oplossingen.
 - × Jan: Tot op zekere hoogte zijn we zelf 'de staat'. Toch laten we een steeds groeiende groep mensen 'achter'. Ons beleid faalt dus. Dit is een verhaal van macht en strategie.
 - × Pieter: De vertegenwoordiger van de inheemse bevolking verwijst in de film naar de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap. Wordt hiermee niet een deel van de verantwoordelijkheid afgeschoven naar een steeds hoger/verder niveau?
 - × Frank: Wanneer het in de film gaat over het voorstel om grondbezit te beperken, wordt duidelijk dat het heel moeilijk is om structureel dingen te veranderen. Terwijl armen weinig kunnen sturen en 'strategie' hebben.
 - × Tiny: De staat, de internationale gemeenschap, de multinationale ondernemingen,... zijn steeds meer verstrengeld. Het lijkt wel alsof de mensen die aan het woord komen in de film dat beter doorhebben dan wij. Verdringen we dit misschien vanuit een bepaalde kijk op democratie? Nuanceren we niet teveel?
 - × Patrick: Het valt op dat iedereen bepaalde verwachtingen heeft tegenover de overheid maar dat die daar niet altijd aan tegemoetkomt. Dit heeft ook te maken met waarden: wat voor een samenleving willen we op lange termijn?
 - × Pieter: We maken ook vaak tegenstrijdige keuzes.
 - × Jelle: Is er dan nog sprake van democratie?
 - × Katrien: Onze traditionele kijk op democratie schiet bij dergelijke complexe situaties tekort. We zullen die wellicht moeten bijstellen. Interessant is om na te gaan welke rol het sociaal werk hierin kan spelen.

Het uitgangspunt bij de invulling van deze bijeenkomst was het volgende:

*Duurzame ontwikkeling is een kwestie van efficiëntie, efficiëntie en **herverdeling**. Voor een efficiëntiestrategie en ook steeds meer voor de efficiëntiestrategie is er een maatschappelijk draagvlak. Maar wat met de herverdelingsstrategie? Wat is de rol van sociaal werk in het creëren van draagvlak voor herverdeling? Is een sociaal werker meer dan een uitvoeringsagent van de herverdeling? Moet sociaal werk meer politiek gerichte werk- en actievormen inzetten of zich opnieuw meer verbinden met de sociale bewegingen? Hoe kan het sociaal werk bijdragen aan veranderingsgerichte maatschappelijke macht?*

- × Pieter: Globaal kunnen we drie strategieën onderscheiden in het streven naar DO: efficiëntie (vooral een zaak van de producenten), efficiëntie (vooral een taak van de consumenten) en herverdeling (vooral een taak van de overheid). Hoe komt het dat dit laatste moeilijk een maatschappelijk draagvlak vindt?

- × Jan: Wellicht heeft het veel te maken met angst. We merken dat ook bij bv. het omgaan met schulden. Voortdurend krijgen mensen de boodschap dat ze zelf moeten instaan voor het veilig stellen van hun (financiële) toekomst. Dit zorgt ervoor dat de middenklasse steeds banger wordt om verworvenheden los te laten. We zien onze toekomstperspectieven hierdoor immers terugvallen. Het gaat er vaak om greep te krijgen/houden op je eigen leven. Een sociaal vangnet is daarom absoluut noodzakelijk en tegelijk is het vasthouden aan privé-bezit is dan een soort verzekeringsmechanisme (aangewakkerd door die angst), waardoor fundamenteel herverdelen een stap te ver is. Tiny: Dit heeft ook te maken met de vrijwaring van onze identiteit.
- × Jelle: Er is ook een verlies aan controle: kunnen wij nog wel kiezen voor herverdeling?
- × Jan: Herverdeling heeft te maken met rechtvaardigheid. Wat is dat. Hoe vullen we dat in? Dit heeft te maken met macht.
- × Tiny: Misschien is het probleem dat de verantwoordelijkheid voor herverdeling bij de overheid zit, maar de macht niet.
- × Pieter: Wat is dan de rol van het sociaal werk?
- × Jef: We kunnen veel leren uit de weg die is afgelegd door de sociale bewegingen, bv. hoe de arbeidersbeweging via coöperatieven ook economisch sterk is geworden vooraleer ze is mee gestapt in het kapitalistische geldsysteem. We zouden opnieuw van onderuit een coöperatieve sector moeten opbouwen om ook economische macht te ontwikkelen omdat in de de coöperatieve sectoren de solidariteit zit ingebakken. Dit werd ook getoond door de film. Leen: Dit gaat zeker niet enkel om geld. Nadenken over alternatieve systemen en ruilmiddelen is zeker nodig.
- × Tiny: Het middenveld zou de 'waarde' die we aan heel wat dingen hechten opnieuw in vraag moeten durven stellen.
- × Myriam: Daarvoor is een draagvlak nodig. We moeten werken aan actiebekwaamheid.
- × Pieter: Onwetendheid en kennis zijn vaak een belangrijke factor. Wij weten bv. dat de risico's die we hier lopen i.v.m. klimaatverandering vrij beperkt zijn en zijn daarom minder geneigd om fundamenteel dingen te veranderen.
- × Jan: We moeten meer tot het besef komen dat we op 1 wereld leven en dus van elkaar afhankelijk zijn.
- × Stefan: Er is een initiatief in Frankrijk waarbij jongeren in volkswijken mensen helpen met kleine energiebesparende maatregelen. Er bestaat een filmpje van (wordt vertoond).
- × Frank: Het sociaal werk zou hierin een kritische rol moeten opnemen. Hoe kunnen we dit soort zaken weer meer centraal stellen?
- × Soetkin: We moeten mensen kennis bijbrengen + het besef dat ze zelf iets kunnen veranderen. Dit heeft te maken met democratie.
- × Pieter: Sociaal werk kan er ook mee omgaan door het kritische meer centraal te stellen en te tonen dat je het verschil kan maken en bijvoorbeeld jongeren terug het gevoel geven dat ze iets kunnen veranderen. Ook de DVD van samenlevingsopbouw toont deze koppeling van kritische en actiegerichte, vult Frank aan.
- × Leen: We moeten opletten dat we niet teveel meestappen in een kapitalistische manier van denken en alles zien in termen van rijk >< arm. Men wordt 'arm' in de context van een systeem. Je kan het kapitalistisch systeem niet kantelen met een rijk/arm discours. Dus is er een ander discours nodig een discours van ondersteunende netwerken en andere hulpbronnen zoals menselijk kapitaal. Zoals het voorbeeld van een afgesloten regio in Noord-India. Ze waren niet arm, ze hadden vormen van onderwijs en vormen van welvaart. Nadat de regio in contact kwam met de wereld (door globalisering) werd ze arm. Met andere woorden: men wordt arm in de context van een systeem omdat je mee moet in het systeem.
- × Jan: Er bestaat bv. ook veel menselijk kapitaal. Als we dat kunnen connecteren, is er ook verandering mogelijk.

- × Jürgen: Maar hierin spelen toch ook altijd machtsverhoudingen mee. Hoe ga je daarmee om?
- × Katrien: Het is belangrijk om dit inderdaad altijd in een concrete maatschappelijke context te zien, waar vaak sociale onrechtvaardigheid speelt. Anders is er het risico dat 'menselijk en sociaal kapitaal' ingezet worden om een onrechtvaardige situatie voor de betrokkenen net draaglijk te houden, wat een pervers effect is.
- × Jan: Het gaat er inderdaad om de verhalen van concrete mensen in verband te brengen met de ruimere context.
- × Pieter: Complexiteit speelt hierin een belangrijke rol.
- × Patrick: In plaats van mensen in armoede te proberen betrekken in allerlei projecten voor energiebesparing, zou het misschien wel eens leerrijk kunnen zijn om iedereen een budgetmeter (met beperkt budget) te geven.
- × Pieter: Zoiets sluit aan bij het idee om te werken met verhandelbare koolstofkredieten.

Film en nieuwe media als **didactische werkvorm**:

Welke films zijn bruikbaar in een leerproces over duurzaamheid? Hoe kan je meer doen dan enkel nabespreken? Hoe bereid je een film voor? Welke ervaringen zijn er met nieuwe media in opdrachten?

- × We starten met het voorbeeld van de jongeren in Frankrijk die in hun (verloederde) buurt van deur tot deur gaan om mensen advies te geven over kleine acties die hun energiefactuur verkleinen. De meerwaarde van dit voorbeeld zit in de didactische vertaling.
- × Pieter maakte een overzicht van verschillende mogelijkheden om met films aan de slag te gaan. Zie bijlage. Aanvullingen? Suggesties? Opmerkingen?
- × Het kan interessant zijn om jongeren zelf filmpjes te laten zoeken.
- × Er is daarbij altijd een spanningsveld tussen efficiëntie en diepgang. 'Triggeren' met filmpjes die iets losmaken, aansluiten bij de leefwereld van jongeren is een krachtige methodiek die de waardengeladenheid van DO aantoonst. Studenten komen daarbij vaak met heel creatieve ideeën. Daarna is het de vraag hoe diep je kan gaan in een brede analyse.
- × Film kan ook gebruikt worden als versterking/vervollediging van de inhoud die je wil brengen.
- × De Andere Wereld Films werkt vaak samen met organisaties bij het maken van een film. Dit zou heel krachtig kunnen zijn als didactische werkvorm voor studenten sociaal werk.
- × Een film maken als sociaal-artistisch project heeft de meerwaarde dat het mensen een stem geeft die anders vaak niet aan bod komen in het debat. Dit gebeurde bv. bij 'Climaxi'. De film zou eigenlijk nog sterker zijn als het proces, 'the making off', erin aan bod komt. Vzw t'Uilekot verzorgt wel voorstellingen met nabespreking waarin dit wordt toegelicht.
- × Film is een goede methodiek om jongeren te laten nadenken over de vraag wat hun eigen visie op de wereld is.
- × Het medium zelf analyseren is ook erg interessant: wie heeft dit gemaakt? Hoe is het gefinancierd? Waarom werd het op die manier gemonteerd? Enz. Het is belangrijk dat jongeren kritisch leren omgaan met beeldmateriaal.
- × Film kan ook gebruikt worden om met een bepaald beeld ('het gelaat van de andere'), een concrete vraag/uitdaging,... studenten aan te spreken om daarop een antwoord te formuleren.
- × In opleidingen sociaal werk kunnen we ons niet beperken tot het tonen van films die de situatie analyseren. De vraag wat we er dan mee doen, moet steeds centraal staan.
- × Filmsuggesties:
 - People's Century (BBC)
 - The Corporation
 - Store Wars
 - The Meatrix

- www.hollanddoc.nl
- www.tegenlicht.nl.http://tegenlicht.vpro.nl/
- [www. Wereldmediatheek.be](http://www.Wereldmediatheek.be)
- ...

Oproep

Er werd een overzicht opgemaakt van relevante films en de mogelijkheden om er didactisch mee aan de slag te gaan (zie bijlage). We willen dit document verder laten groeien om elkaar (en anderen) te inspireren. **Aanvullingen zijn welkom** bij pieter.lievens@khk.be. Op 15 februari wordt het uitgebreide document via de website verspreid.

Volgende bijeenkomsten: 18 februari 2011

Mogen we u vragen deze datum alvast door te geven aan uw collega's die hiervoor interesse kunnen hebben?